

ИСТОРИЯ

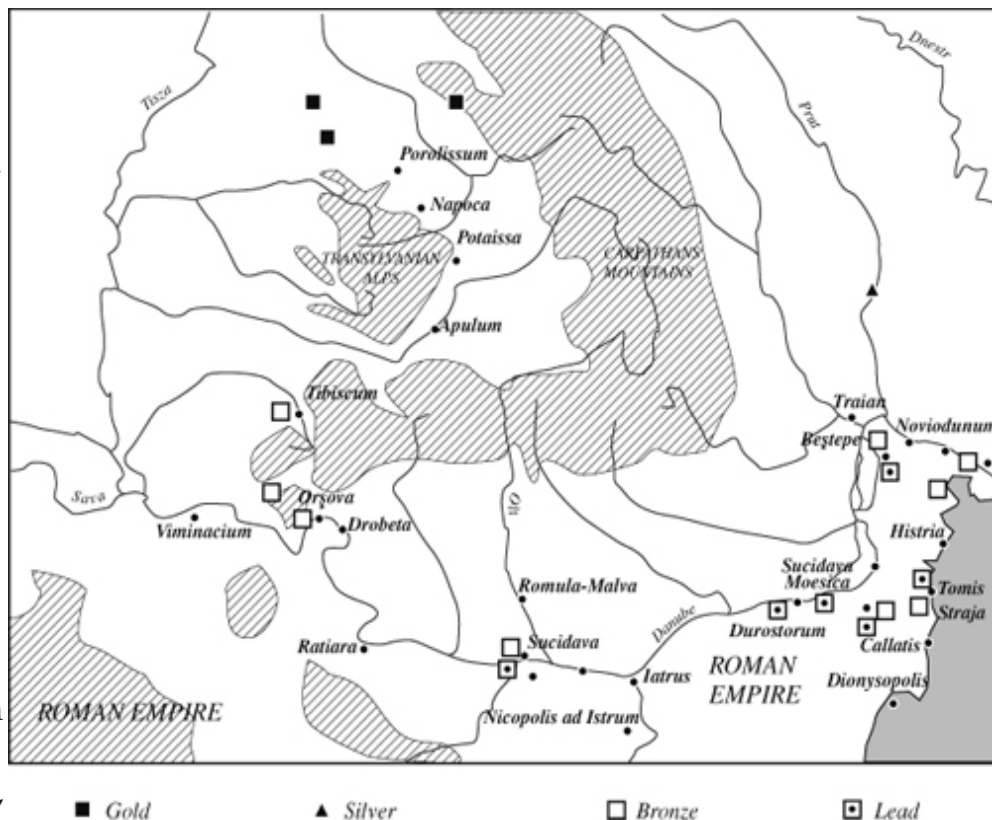
Дакийските войни на император Траян /102 – 106 г. /

Автор: Владимир Попов

Даките

сребро, желязо, олово и каменна сол.

Според изследователите терминът “дак” е с късен произход от началото на I в пр. н. е., когато няколко тракийски племена се обединяват под това име. С течение на времето вличнието им се разпростряло върху околните облсати и оттогава цялата страна получила това име. Поселенията на даките се разполагали по южните Карпати и Трансилвания. Това била гориста местност, изобилстваща от дивеч, а в планините имало значителни залежи на злато,

Териториите на древна Дакия приблизително съвпадат с границите на днешна Румъния. Дакия била населена от различни племена – на запад било силно келтското влияние. С такъв произход били племената на анарти, тевриски и салдени. На североизток живяли костобоките, които не са с установен произход, тъй като битът и културата им са преплетени със заобикалящите ги народи – гети, бастарни и сармати. Дори и след завладяването на Дакия те продължили да заплашват Дунавския лимес и нееднократно нахлували в Мизия и Тракия. Между реките Днестър и Тиса живеели бастарните. Произходът им будел разногласия даже сред античните автори. Страбон и Тацит ги считали за германци, докато Ливий, Апиан и Плутарх говорели за тях като за келти. В резултат от многото скитания те възприели обичаите на съседите си – сармати и даки. През цялата си история /за последно ги споменава Аммиан Марцелин/ те участвали в разнообразни антиримски коалиции или самостоятелно разграбвали крайдунавските области. На териториите на съвременна Влахия и Олтения живяли племената на бурите и саките. Техни столици били съответно Буридава и Суцидава по поречието на р. Олт. От средата на 1 в. пр. н. е. част от даките попаднали под властта на племенния съюз на гетския цар Буребиста, а в източните части на Дакия започнали да нахлуват сарматите. Най-далеч от тях стигнали язигите, които се заселили по поречието на Среден Дунав. Аорсите, пристигайки към 60-те години на 1 век уседнали между р. Днестър и Дунавската делта. Отношенията между даките и сарматите не винаги били миролюбиви. Създавали се временни обединения с цел грабеж на римските провинции, но често съюзниците воювали помежду си, което било от

полза на римляните.

В тази сложна обстановка при даките от средата на 1 век пр. н. е. започнал процес на имуществено и социално разслоение. Обособила се племенна аристокрация, живееща в добре укрепени цитадели. Античните автори ги наричат 'пилеати' /носещи шапки/ за разлика от простолюдието /капилати/, на които им било забранено да носят шапки. Селяните и занаятчиите живели в неголями селища в дървени изби, измазани с глина или землянки, занимавайки се със земеделие и скотовъдство. Бързо развиващите се обществено-икономически отношения довели до зараждането на царска власт. Първи опит за сплотяване на разпръснатите гето-дакийски племена предприел синът на Буребиста – Котисон. След половин век по-голям успех имал представителят на един от знатните дакийски родове Скорлио, който поставил началото на Дакийската държава с център в Южните Карпати. През 70-те години го сменил брат му Диурпанеус, който след доброволна абдикация предал властта на сина на Скорлио – Децебал.

Така в края на 1 в. племената по долното течение на Дунав били все още силно разединени и отслабени от вътрешни междуособици, което давало на римляните удобна възможност за инвазия.

Римо-дакийските взаимоотношения през 1 в.

Според античните автори сблъсъците на римляните с даките започнали веднага след завладяването на десния бряг на Дунав от легионите на Красс през 27 г. пр. н. е. Флор пише, че през Августовото управление дакийският цар Котисон, имал навика да преминава замръзналия през зимата Дунав и да граби земите, включени по-късно в състава на провинция Мизия. Литературните източници по това време са пълни с упоменания за дакийската опасност, особено красноречив е Овидий, заточен в Томи и описващ в своите "Epistolae ex Ponto" /"Писма от Понт"/ за непрекъснатите набези на гетите. Римляните разбира се предприемали ответни мерки. През 10 г. пр. н. е., когато даките нахлули в Панония, изпратеният срещу тях бъдещ император Тиберий ги отблъснал и дори гонил варварите до Апулум /съвр. Алба-Юлия в Румъния/. Успешни били действията и на илирийския наместник Марк Виниций. Той разбил обединените сили на даките и бастарните, подчинил тевриските и салдените, достигайки областите на съвременна Словакия. В плановете му обаче не влизало покорението на отвъддунавските племена, така че след края на експедицията, той се върнал обратно.

Даките обаче използвали и най-малката нестабилност на римската власт в новозавоюваните територии в Панония и Мизия, за да подновят набезите си. През 6 г., когато в Илирия и Далмация избухнало широкомащабно антиримско

въстание, даките, подкрепени от сармати нахлули в Тракия. Въпреки критичното положение и ангажираността на римската армия в Панония, командващият войските Цецина Север отблъснал нашествениците. След потушаването на илирийското въстание, през 10-11 г. легатът на Панония Гней Корнелий Лентул предприел операция по дясното крайбрежие на Дунав, където изградил наблюдателни постове и укрепления. Друг римски пълководец Елий Кат преселил 50 000 пленени варвари в опустошените от войната земи на трибалите и мизите. След смъртта на Август, при Тиберий и Клавдий, обстановката по долното течение на р. Дунав била относително стабилна. Римляните учредили провинция Мизия /15 г./ и присъединили васалното Тракийско царство /46 г./.

При управлението на Нерон обстановката отново се изострила. През 55-61 г. за войната с партия той преместил разквартируваните в Мизия VI Скитски и V Македонски легион. Това веднага предизвика раздвижване сред отвъддунавските племена. Скитите обсаждат Херсонес и само енергичната намеса на наместника на Мизия Плавтий Силван Елиан предотвратява завладяването на Крим от варварите. Не разполагайки със значителни контингенти, но умело използвайки раздорите между сармати, даки и бастарни, той успява да ги умиротвори и дори преселва 100 000 варвари на левия бряг на Дунав. Мирът обаче не траял дълго. Към края на управлението на Нерон през зимата на 67/68 г. роксоланите извършват набег и разбиват две римски кохорти. През следващата зима 68/69 г. конницата им от 9 000 човека отново нахлува по замръзналия Дунав в Мизия, но е разбита от помощните войски в провинцията. Използвайки борбата за власт в Рим през 69 г. провинцията отново била подложена на нашествия. Първо нахлули даките, които завладяли лагерите на помощните

войски. Но наместникът на Сирия Лициний Муциан с VI Железен легион ги отблъснал отвъд Дунава. По-сериозно било нахлуването на сарматите, които дори убили наместника на Мизия Фонтей Агрипа и опустошили провинцията.

Победителят гражданската война в Рим Веспасиан изпратил Рубрий Гал в Мизия, но действията му са слабо отразени от римските хронисти. Йосиф Флавий казва, че мероприятията му били успешни. След края на военните действия срещу сарматите, гарнизоните по долното течение на Дунав били подсилени с легиони, участвали на страната на претендента за престола – Вителий /I Италийски и V Жеравен/. През 71 г. към тях се присъединил и върнатият от Сирия V Македонски и така заедно с намиращия се в провинцията VII Клавдиев, количеството легиони в Мизия станало 4. Техни подразделения били разсредоточени по крайречните крепости. Също били прехвърлени значителни количества помощни войски от германци и гали и сирийци. Броят на войниците в този участък на реката достигнал 40 – 45 000. Тези мерки запазили мира до управлението на Домициан. Тогава избухнала тежка война с даките, предвождани от Диурпанеус. Причината бил отказът на Домициан да плаща на варварите субсидии, обещани от баща му. Сключил съюз с язигите, маркоманите и квадите през зимата на 85/86 г. Диурпанеус нападнал Мизия. Наместникът на провинцията Гай Опий Сабин бил разбит и сам загинал в битка. Положението било сериозно и преустановило римското настъпление в Германия и Британия. Дори Домициан пристигнал в Наисус да наблюдава развоя на събитията. По военно-стратегически съображения Мизия била разделена на Горна и Долна. Воденето на военни действия било възложено на преторианския префект Корнелий Фускус, който според Тацит ил склонен на необмислени рискове.

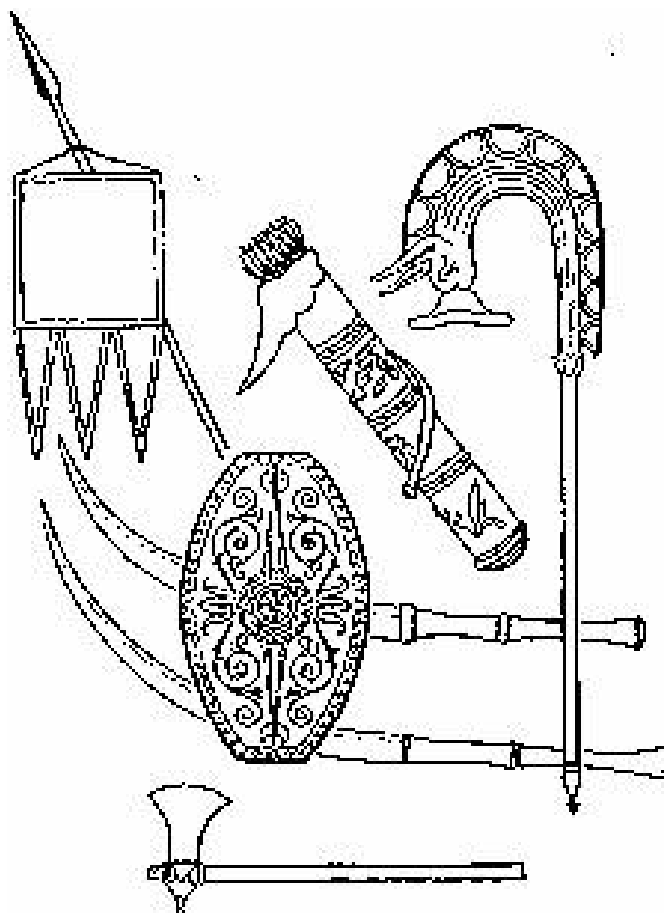
Той отблъснал даките отвъд Дунав и през 86 г. форсирал реката. Римляните, натъквайки се на упорита съпротива се придвижвали по устието на река Олт в сърцето на Дакия. Времето обаче се влошило, започнали дъждове и реките придошли. Сред войниците избухнало недоволство. Фускус обаче не се съобразил със създалото се положение и продължил настъплението. Даките му устроили засада при Турну Рошу и разбили римската армия. Загинали 15 000 човека заедно с префекта, напълно бил унищожен V Жеравен легион. След тази катастрофа римляните и даките сключили примирие, което не се харесало на варварите и те избрали на мястото на стария Диурпанеус младия и енергичен Децебал. Той поискал висок данък от всеки жител на провинцията и войната продължила. През 88 г. Домициан назначил за командващ новия преториански префект Тетий Юлиан, който с 5 легиона и около 50 подразделения от помощни войски предприел атака от Горна Мизия. Форсирайки Дунав при Виминация /дн. Костолац, Сърбия/ той се отправил към Тапа – проход в Южните Карпати, откъдето се откривал пътят към дакийската столица – Сармизегетуза. Точни сведения за войната няма. Известно е, че при Тапа римляните разбили дакийската армия. Обаче явно и те понесли значителни загуби, защото настъплението спряло. За това спомогнали и дакийските съюзници – квади, маркомани и язигите, като последните унищожили напълно XXI легион, наречен “Хищник”. Широкомащабните действия не влизали в плановете на Домициан и той предложил на Децебал мир. Условията му обаче не били изгодни за римляните. Формално даките се превръщали в клиентно царство, но Децебал не върнал военнопленните и оръжието. Римляните трябвало да плащат на даките ежегоден трибут, да предоставят строители и военни специалисти и консултанти, които да реорганизират варварската армия по римски образец.

Армията на Децебал

За разлика от римската войска тя нямала ясно обособена организация. Това било по-скоро опълчение на няколко отделни племена. Сплотявала ги общата ненавист към римските завоеватели и личността на Децебал. Дакийският цар се стремил да организира армията си по римски образец, за което многобройните дезертъори от римските помощни части. Имал лична свита от отбранни войни и аристократи. Обособени били отрядите от стрелци и прашкари, създавали се дружини от лека кавалерия. За тежка конница Децебал използвал костобоките и роксоланите. Организирано било и разузнаването, като дори била сформирана група от римски дезертъори, които трябвало да проникнат в римския лагер и да убият Траян. През този период даките се появили първите национални знаци, подобно на римските, които представлявали дракони с вълча муцуна, олицетворяващи битката, смъртта и войната:

Този штандарт се среща и при партите и сарматите, а от 3 век драконариите се появяват и в римските части. Използвали се и знамена, изготвени по подобие на вексилума от четириъгълно парче плат. С тях се подавали сигнали като нападение и отстъпление. Също така за звуков сигнал се ползвали и дълги изви-ти тръби, украсени с глави на чудовища и издаващи звуци подобни на вълчи вой:

ромфеи, колчан със стрели, бойна брадва, вексилум, бойна тръба и дакийски щит.

Военната структура на даките била едва в процес на зараждане. Бойните знаци дележали подразделенията повече по етнически, отколкото по тактически признак. Отсъствала тежка пехота. С изключение на благородниците, които имали средства да си купят качествена

броя и оръжия, повечето даки били без защитно облекло / широки вълнени панталони, риза, сандали и лисича шапка/, въоръжени с лък / особено разпространен сред гетите/, двуръчен сърповидно извит меч / както го наричали римляните "фалката"/, също така извит нож /махайра/, бойна брадва /удобна за мятане от близко разстояние/, голям щит с изпъкналост /umbro/ по средата.

Даките били запознати и с обсадната техника от предоставените по мирния договор от 89 г. римски специалисти. На въоръжение при тях имало баллисти, а за щурм на укрепленията се използвал таран.

Даките дори се опитвали да правят от щитовете си прочутата римска костенурка. От колоната на Траян личи и сходството във фортификациите на дакийските укрепления с римските. Цитаделата на Сармизегетуса била изградена от добре подредени каменни блокове.

По-заможните даки /най-често конниците/ носели люспеста ризница, богато украсен с орнаменти шлем от фригийски тип с конична форма или с извит напред гребен, снабдени с люспести задтилници.

дакийски шлемове

Дакийски воини:

За нападателно оръжие използвали дълги мечове и копия.

Въоръжението на съюзниците също имало национални отличия. Костобоките носели броня от костни пластини /възможно оттам да идва и името им/, получени от разрязани копита на коне, защити към кожена основа. Бастарните се сражавали без каквато и била броня, голи до кръста въоръжени единствено с фалката:

Copyright © 2001 University of Washington All rights reserved.

В бой често конникът бил съпровождан от пехотинец, каквато била и тактиката на германските племена.

Сериозен противник за римляните била сарматската конница. “Едва ли съществува войска, способна да противостои на натиска на конните им орди” – пише Тацит. Сарматските благородници носели ламеларна или люспеста броня, съставена от метални пластини, защити към кожена основа. Такава броня била абсолютно непроницаема за стрели и камъни, но сковавала движенията на конника и тежала толкова, че паднал, последният

не можел да се изправи без чужда помощ. Конете на сарматите също били покрити с люспести наметала. Сарматският шлем бил коничен, съставен от няколко пластини и с тесни набузници. Катафрактариите не носели щит, а били въоръжени с дълга пика /contus/, дълъг меч /акинак/ и композитен лък.

Командването на даките също не било сплотено. Разногласия имало както във военния съвет на Децебал, така и сред съюзниците му. Племенната аристокрация се противопоставяла на засилването се влияние на царя. Някои вождове предпочели да заемат страната на римляните, в резултат на споровете между командващите липсвала съгласованост във военните действия и обща стратегия за отбрана. Отделните отряди действали самостоятелно и разединено, без понятие от стратегия и тактика, разработвани от столетия в римската армия. Съюзниците на даките също преследвали различни цели. Сарматите се интересували главно от грабеж, бастарните търсели нови земи за заселване, гетите се стремили да си върнат загубените територии по левия бряг на Дунав.

Император Траян и подготовката за войната

След убийството на Домициан и непродължителното царуване на Кокцей Нерва /96 – 98 г./ на власт дошъл вторият император от новата династия на Антонините – Марк Улпий Траян.

Бъдещият завоевател на Дакия е роден на 18 септември 53 г. в испанския град Италика. Още на младини, бъдейки обикновен легионер в армията на баща си, Траян проявил всички качества на бъдещ пълководец. Бил силен и издръжлив с добро телосложение, споделящ всички несгоди на войната редом с войниците си. Той храбро се сражавал в Юдея и Партия, ставайки през 91 г. консул разбил германците на Рейн. През 97 г. Нерва го удостоил с титлата “Германски” и го осиновил като свой приемник.

На 28 януари 98 г. престарелият Нерва умрял и войниците на рейнските легиони провъзгласили пълководеца си за император. Римската общественост в лицето на Плиний Млади също с възторг приела новия принцепс. Практически цялото си управление Траян прекарал в походи и сражения, рядко връщайки се в столицата. Въпреки това Рим процъфтявал. Очистен от многобройните доносици от времето на Домициан, редовно снабдяван с хляб, украсен с нови форуми и постройки, градът наистина се превърнал в столица на световна империя. Траян се грижел и за благосъстоянието на провинциите, водейки непрекъсната кореспонденция с управителите им и грижейки се за безопасността на границите на държавата.

Заставайки начело на държавата, Траян веднага започнал подготовка за решаваща война с даките. От една страна той искал да отмъсти за унижителния мир от 89 г. От друга страна разклатените финанси на империята имали нужда от роби и злато в изобилие срещащи се отвъд Дунав. За плацдарм за бъдещата кампания била избрана Горна Мизия. От Панония и Долна Мизия също щели да тръгнат военни корпуси и обози с припаси. За да се обзопасят от удар по комуникациите римляните спешно започнали да укрепват отбранителните крепости по Долен и Среден Дунав. Строили се и нови крепости: Тигра /с. Мартен/, Трансмариска /гр. Тутракан/, Нигрианис /с. Малък Преслав/, Дуросторум /гр. Силистра/. Опасявайки се от германско нашествие Траян разделил Панония на Горна и Долна, и я снабдил с нови крепости, най-значителната от които била Интерциза. За следене на действията на противника по десният бряг на Дунава били построени много-

бройни стражеви кули - бурги /снабдени със стена/ и при опасност подаващи димен сигнал. За по-бързо прехвърляне на подкрепления покрай реката бил доизграден нов римски път /започнат още при Тиберий/, свързал двете Мизии. За улесняване на действията на Панонската и Мизийска флота близо до Катаракта /съвр. Краташ/ бил прокопан трикилометров плавателен канал, по който бързо могли да бъдат транспортирани провизии и войски.

За широкомащабната инвазия императорът съсредоточил по десния бряг на Дунав до 150 000 човека. Гръбнакът на армията оформяли римските легиони. От Рейн били прехвърлени Legio I Minervina, VI Victrix, VIII Augusta, XI Claudia, I Adiutrix, X, XIII, XIV Gemina, XV Apollinaris и специално формираният за войната Legio XXX Ulpia Victrix. Допълнително били задействани кохорти от XII Fulminata, XVI Flavia Firma, и XX Valeria Victrix и преторианската гвардия на императора. Основната тежест на войната обаче била поета от легионите на гарнизонната служба в Мизия: IV Flavia Felix - дислоциран в Сингидунум /дн. Белград/, VII Claudia - в Виминаций /дн. Костолац/, V Macedonica в Ескус /дн. с. Гиген/ и I Italica в Нове /дн. Свищов/. Въоръжението на войниците било характерно за класическия римски легионер от 1-2 в.: шлем /Императорско-италийски или Императорско-галски тип/, сегментна броня, тежък пилум, правоъгълен щит, 45 см. гладиус. Общото число на легионите, участващи във войните с даките било около 14.. За защита от фалкатите на дакийците, римският легионер бил снабден с протектори за ръце - arm manica, съставена от съчленени метални пластини и наколенници, предпазващи подбедрицата.

В кампанията активно участвали и многобройни кохорти и али от спомагателни войски, които съставлявали първата линия във всяка една битка, прикривали фланговете на легионите, преследвали разбития противник и разузнавали местността. Това били кохорти от балеарски пращкохвъргачи, критски, киликийски и сирийски стрелци; лека нумидийска конница, тежка галска, панонска и боспорска кавалерия и оформени по източен образец али от катафракти; пехотни и смесени испански, галски, британски, панонски, ретийски, батавски и тракийски кохорти; и нерегулярни части - германски симмахиарии, гетулски, сирийски и британски конни стрелци. Също така имало и доброволни кохорти - съставени от римски граждани. Или общо около 88 помощни части /от които 19 али, 64 пехотни и смесени кохорти и 5 нерегулярни отряда/. Панонската и Мизийска римска флота се грижила за

патрулирането на бреговете на реката, транспорта на войските и снабдяването им с припаси.

Император Траян и подготовката за войната

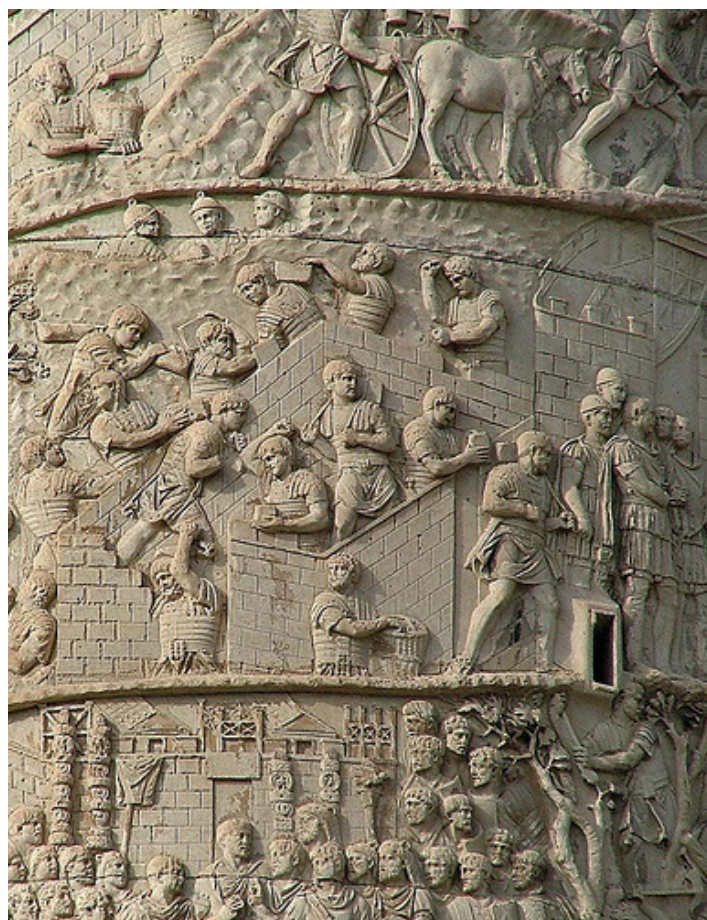
Римляните форсират Дунав по понтонни мостове /релеф от колоната на Траян/

Първата кампания /пролет – есен 101 г./

Към началото на 101 г. последните приготовления за войната с даките приключили. Императорът потеглил от Италия начело с 1/3 от армията и се съединил с другия войскови корпус, движещ се от Западните провинции на империята. Към края на април основните римските сили се концентрирани в Горна Мизия. Били принесени очистителни жерви и армията, разделена на два корпуса, форсирала Дунав по два понтонни моста от товарни кораби. Императорът

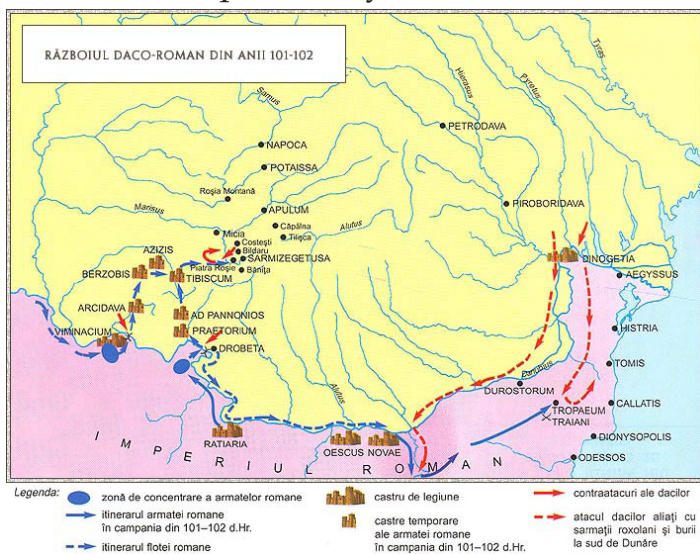
преминал реката при Ледерата / съвр. Паланка, Сърбия/ заедно със помощните части и преторианската гвардия. Наместникът на Долна Мизия - Маний Лаберий Максим, командващ другата половина на войската, пресякъл Дунав при крепостта Понтес /съвр. Кладово/.

Преминаването на реката минало без инциденти, а варварите се оттеглили във вътрешността на страната. Това накарало Траян да действа с по-голяма предпазливост. На военния съвет, свикан в кастела Апус /на едноименната река Апа/ императорът изказал плана си, че настъплението на двете армии трябва да се проведе планомерно и координирано, без излишно форсиране на събитията, наблягайки на разузнаването, а на завладяваната площ да се изградят укрепления, с цел да пазят комуникационните линии от внезапна контраатака на противника.

Легионери строят укрепления на завладяната територия / релеф от колоната на Траян/

На корпуса, командван от Траян, се възлагало да завладее Арцидава /сввр. Вередия/, Берзобис /сввр. Берзовия/, Азис /сввр. Фирлуг/ и да се придвижи до Тибискум, където да се съедини с втория корпус на Лаберий Максим настъпващ по долината на р. Черна при Тибискум. След това двете армии трябвали да форсират р. Бистра и да излязат към прохода Тапа /сввр. Железни Врата/, водещ до подстъпите на дакийската столица Сармизегетуза.

Преди започването на похода, Траян лично оглавил религиозната церемония – ‘лустрацио’ – пречистване на войската. Жреците запалили огън пред изнесените орли и щандарти, под звука на туби и буцини били заклани жертвените бикове и овци и полято вино. В назначения за тръгване ден Траян произнесъл пред готовата армия реч /адлокуцио/. Тя не е запазена, но най-вероятно императорът хвалел войската си и я призовавал да отмъсти за поруганата римска чест през предишните кампании, както и обещаения за щедри награди, когато наглите варвари бъдат разгромени. Настъплението на римляните по долината на р. Апа започнало бавно – отчасти заради опасенията за засади в непознатата местност, отчасти и поради факта, че

легионерите били заети със строене на укрепления на стратегическите места. Варварите изоставяли селищата си и се оттегляли в горите. Така, старателно закрепвайки зад себе си завладяните територии, армията стигнала до Арцидава. Крепостта се оказала изоставена, а римляните построили тук кастил, наречен ‘сто кладенеца’ /Centum putea/. Към средата на лятото римляните достигнали до Берзобис, който също бил пуст. Ясна станала стратегията на Децебал, който избягвайки сражения се стараел да подмами римската войска във вътрешността на царството си и там да нанесе удар. Тук римляните построили две крепости, съединени с мост през река Берзовия, и започнали изграждането на каменен път. След кратко забавяне, чиято причина била изчакването на пристигането на допълнителни панонски и галски кавалерийски али, в средата на август корпусът на Траян поел към Азис.

В това време Лаберий Максим настъпвал по южните склонове на Карпатите, сражавайки се подобно на Траян със суровите условия на местността по долината на р. Черна, а не с бързоотстъпващия враг. Минавайки покрай опразнения от даките Азис, Траян излязъл на подстъпите към Тибискум в полите на Карпатите. Тук той основал поредния стратегически важен кастил Caput Vubali /Бикова глава/. Скоро на мястото пристигнала и армията на Лаберий Максим и двата корпуса влязли в изоставения Тибискум, където стояли до края на август. Пътят към Тапа обаче се оказал много труднопроходим заради гъстите гори и придвижването се забавило. Достигайки прохода, Траян заварил пред него армията на Децебал и решил да изчака, строейки през това време укреп-

пление, което нарекъл Pons Augusti / Мостът на Август/. Битката се разразила в началото на септември, като първи атакували даките. Воят на бойните им тръби се съпровождал със звън на оръжие и виковете. Критските и британските стрелци засипали безпорядъчните варварски тълпи, спускащи се в долината със смъртоносен дъжд от стрели. Опасявайки се, че спускането по хълмовете ще наруши бойния порядък на легионите, Траян ги оставил в резерв и пуснал първо помощните части от германски симахиарии, британски, галски и алпийски кохорти, които забавили настъплението на врага. На левия фланг, където наклонът бил по-малък, даките пробиха фронта на оксилариите и само намесата на панонските и галски али спряло придвижването им. Даките упорито продължавали да настъпват, въпреки че загубите им били огромни. В разгара на сражението се разразила буря с град, който допълнително влошил положението на варварите. Вкараните свежи помощни кохорти от испанци и италийци решили изхода на сражението. Даките започнали организирано отстъпление, прикривайки оттеглянето със стрелба с лъкове. Загубите на римляните били най-вече сред панонските и галски конни части, германците и испанските кохорти, които поели основния удар.

За рождения ден на императора /18 септември/ римляните обкръжили добре укрепената крепост Тапа. Оставяйки тук половината от армията си оглавявана от Лаберий Максим, Траян започнал придвижването към столицата на Децебал – Сармизегетуза. Времето обаче се влошило и започнали дъждове. Траян достигнал до долината на река Стрея, където стоял до средата на ноември. Започналият снеговалеж прекратил

по-нататъчното римско настъпление. Траян започнал оттеглянето на корпуса си. В това време дошли посланниците на племето салдени от Тапа, които молели за милост. Траян приел само безусловна капитулация. Крепостта била опожарена и срината, римляните пленили намиращата се в нея сестра на Децебал и двамата му племенника. Населението било откарано в робство. Оттеглящата се да зимува римска войска опожарявала изоставените селища на даките, убивала домашните животни и водела тълпи от пленници. Траян се завърнал в Ледерата към началото на декември. Макар че не успял този път да достигне до дакийската столица, кампанията била успешна. Страната до Тапа била покорена, били изградени многобройни фортове, които щели да улеснят настъплението идната година.

Втората кампания на Траян /зима 101 –102 г./

Рано настъпилата зима дала на Децебал възможност да прегрупира силите си. Разбирайки, че сам не може да устои на превъзхождащата го военна мощ, той се надявал да сплоти срещу Рим всички отвъддунавски варвари. За преговори той събрал в столицата си сарматите аорси, бастарните и гетите, живеещи по левия бряг на Дунав. След дълги спорове било решено да се нападнат малочислените гарнизони в Долна Мизия през януари, когато реката замръзне и може да издържи тежките сарматски катафракти. Планирало се дакийската пехота, подкрепена от сака Сардоний ще нападне лагерите на помощните войски, а вождовете на аорсите Сусаг и Инисмей, подкрепени от въстаналите гети, да нападнат щаба квартирата на заместника на

провинцията в Томи. Тогава бастарните, чиято цел била да намерят нови земи за заселвали ще нахлуят дълбоко в провинцията.

Офанзивата била започната към средата на януари, но ледът бил още лек и преминаването на дакската и сакската конница било осуетено, като част от кавалеристите се издавили. За разлика от катафрактите, дакийската и бастарнската пехота минала по леда успешно и обсадила римските крепости от Нове до Ескус, но не разполагайки с обсадна техника, не могла да ги овладее, ограничавайки се с блокада. Цяла Долна Мизия била наводнена от варварските пълчища. Бастарните настъпвали заедно със семействата и имуществото си, сарматите на Сусаг и Инисмей закъснали за първоначалния пробив и форсирали Дунав при Дуросторум /дн . гр. Силистра/. Пред напиралите тежковъоръжени катафракти Лаберий Максим с малочислените си отряди отстъпил към Абритус /дн . гр. Разград/. В това време император Траян се намирал в Дробета /дн. Турну-Северин/. Едва в началото на февруати, когато реката станала частично плавателна, той получил сведенията за широкомащабното варварско нахлуване в Долна Мизия. Опасност грозяла и съседната провинция – Тракия, практически не разполагаща с гарнизони. Императорът не губил време и с наличните при него помощни, смесени кохори и али, натоварени на корабите на мизийската ескадра, дебаркирал при Рациария / съвр. с. Арчар/ и бързо потеглил срещу аорсите на Сусаг и Инисмей. Част от легионите също се спуснали по поречието на Дунав, освобождавайки блокираните крепости и отрязвайки на даките пътя към отстъпление. В Тракия били прехвърлени няколко кохорти от сирийските легиони: Legio XII Fulminata и Legio XVI Flavia Firma. Траян формирал и специални конни / Conttarii/ отряди въоръжени по подобие на сарматските катафрактарии. Освен тях той водел два корпуса тракийски копиеносци,

галски и дардански али, четири смесени кохорти от киликийци, испанци, гали и алпийци, и две ala miliaria / хилядни али/. Общият брой на задействаните части бил около 15 000. Сарматите били се установили в долините между р. Ятрус /Янтра/ и р. Асамус /Осъм/. Не очаквайки противника, те мародерствали и разорявали местността. Траян веднага атакувал, надявайки се на фактора внезапност. Изненаданите аорси не оказали организирана съпротива и били напълно разбити. Конницата на Траян гонела отстъпващия враг до Дунав, избивайки обременените от плячка катафракти.

Римски конници преследват сарматите /релеф от колоната на Траян/

Загинал и един от вождовете им – Инисмей. Красивата долина, в която се провела битката навела Траян на мисълта да основе град, наречен в чест на победата Никополис Ад Иструм. Първо обаче провинцията трябвало да бъде очистена от бастарните, докато последните не са разбрали за разгрома на съюзниците им. Конницата била заета да преследва сарматите, и за главнокомандващ Траян назначил опитния ветеран Марк Сентий Прокул, който разполагайки с 1 000 конника и около 4 000

пехотинеца трябвало да нанесе внезапен удар. Прокул решил да атакува бастарните през нощта. Той обрадил лагера на нищо неподозиращите варвари и атакувал към сутринта. Клането продължавало няколко часа и завършило към обяд. В резултат на напълно съгласуваните действия между пехота и конница римските загуби били малко, а плячката и робите - огромни. Били пленени и три бастарнски вожда. По-късно Траян провел съд над тях, по жалба на жителите на провинцията, чието имущество било унищожено и наредил да ги екзекутират.

Разбирайки за пораженията на съюзниците – даките, гетите и част от бастарните изоставили опитите си да превземат римските крепости и започнали да се оттеглят към делатата на Дунав. Траян също се насочил натам, за да унищожи окончателно варварската заплаха. С дошлите

през това време легиони от Горна Мизия, той настигнал врага при дн. румънски град Адамклизи. В равнината римляните се построили в класически боен ред – легионите в центъра, по фланговете пехотни помощни части, а фланговете на последните прикрити от смесени кавалерийски али. В тила се разполагала походната артилерия - т. нар. 'каробалисти', транспортирани на мулета.

За резерв били оставени преторианците и шест кохорти от Legio V Macedonica. Авангардът бил съставен от комагенски сагитарии и прашкари. Противниковата войска се състояла от въоръжени с тракийски махайри /ромфеи/ бастарни, гети и даки. Варварите атакували първи. Челните редици на нападащите били покосени първо от камъните на балистите, после от стрелите, а накрая и от хвърлените пилуми на легионерите. После върху варварите се стоварила железната легионерска лавина.

Съдейки по барелефите сражението било дълго и упорито и продължавало цял ден. Загубите били тежки и от двете страни. Бастарните и даките започнали да отстъпват едва когато от юг се задали кохортите на Legio XII Fulminata и Legio XVI Flavia Firma. Тогава в действие била пусната и кавалерията, подкрепена и от смесените кохорти. Тя връхлетяла върху оттеглящите се варвари, които започнали безпорядъчно бегство и били посечени от конниците. Римляните заловили много пленници, между които и знатни вождове. На заслужилите части и командващи били раздадени награди, а на мястото на битката щастливият император наредил да се издигне паметник – Tropaeum Traiani в чест на голямата победа.

След като Долна Мизия била очистена от врага, Траян побързал към Дробета, където му предстояло да оглави новия поход към Дакия.

Третата кампания на Траян /пролет 102 г./ и края на първата Дакийска война /103 г./

През пролетта на 102 г. римляните отново започнали настъпление срещу Сармизегетуза в две колони. Първата част на армията на Траян напредвала през създадените опорни пунктове и бази през Тапа, а втората – по поречието на р. Олт през прохода Турну Рошу /Червената Кула/. Децебал се придържал към отработената тактика на задържане на придвижването на римските легиони. Той изпратил на Траян нова делегация за преговори, съставна от знатни вождове, дори предложил сам да се срещне с императора, но в уреченото време така и не се появил. Победоносната кампанията на Траян продължавала – редица варварски племена били покорени и независимо на упоритата съпротива, на която се натъквали римляните, те неумолимо напредвали към столицата на Дакия. Някъде между Апулум и Сармизегетуза станало решаващото сражение, което Децебал загубил. След битката той бил приет в лагера на Траян, който лично му продиктувал тежките условия, за които ни съобщава Дион Кассий: дакийският цар се превръщал в римски съюзник, задължен да има общи приятели и врагове с империята. Всички условия по договора от 89 г. се анулирали. Децебал трябвало да върне римските дезертъори и военните специалисти, изпратени от Домициан. Той трябвало да предаде и цялото трофейно римско оръжие и метателните машини. Крепостите се разрушавали, а в Сармизегетуза се настанявал римски гарнизон. Населението трябвало да напусне завладяната от римляните дакийска територия. Децебал приел суровите условия. Първата Дакийска война завършила.

Траян настанил армията си да зимува в Южна Дакия и Мизия и през 103 г. отпътувал за Италия. Там той отпразнувал дакийския си триумф и приел титлата “Велик Дакийски” /OPTIMUS DACIUS/.

Втората Дакийска война на Траян /105 – 106 г./

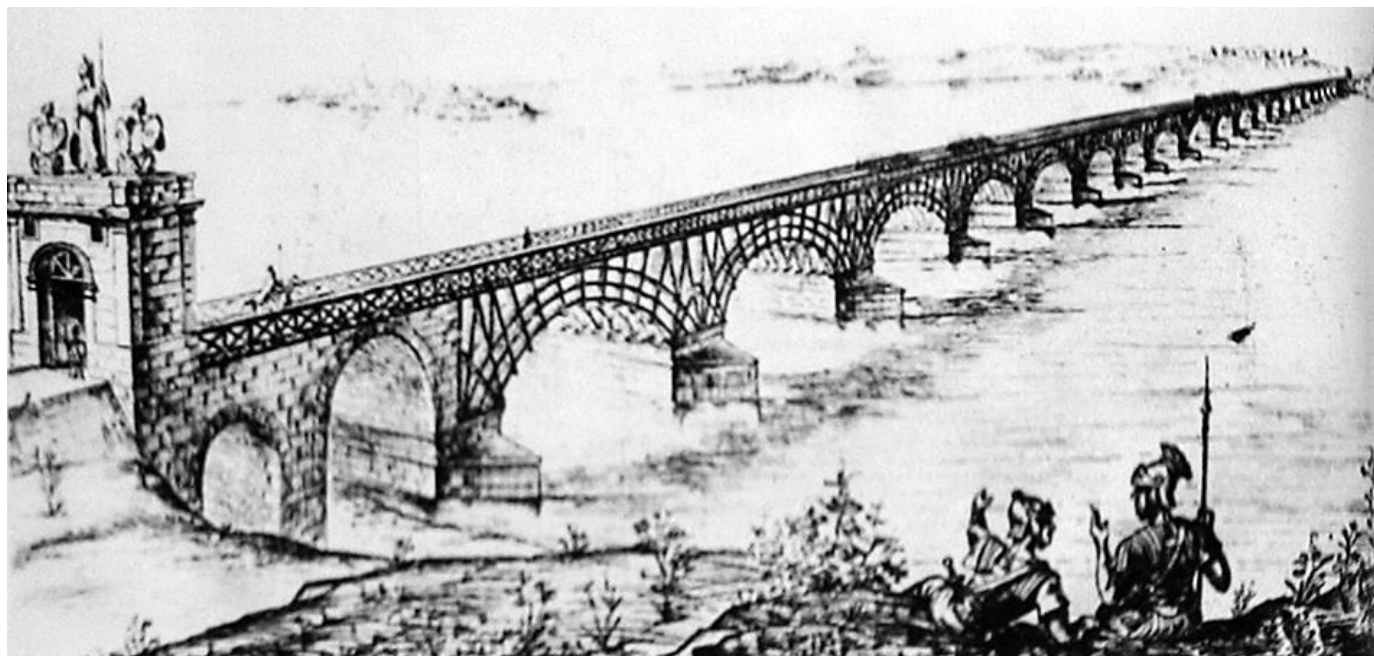
На Децебал бил нанесен тежък, но не и смъртоносен удар. Веднага след сключването на мира, той започнал нова подготовка за продължението на войната. Опитал се да поправи разрушените крепости и да формира нова армия. Той подновил приема на дезертъори и отново сключил антиримска коалиция с околните племена, като даже се опитал да привлече за съюзници партите. За тази цел за преговори с партския цар Пакор бил изпратен Калидром - бившият роб на Лаберий Максим, пленен от роксоланите през 101 – 102 г. Обаче партите заети с решаването на вътрешните си проблеми и не оказали помощ на даките.

Другата цел на Децебал била да лиши римляните от съюзници по поречието на

Дунав. За целта през 104 г. той нападнал язигите, които подкрепили Рим, разбил ги и заграбил част от земите им.

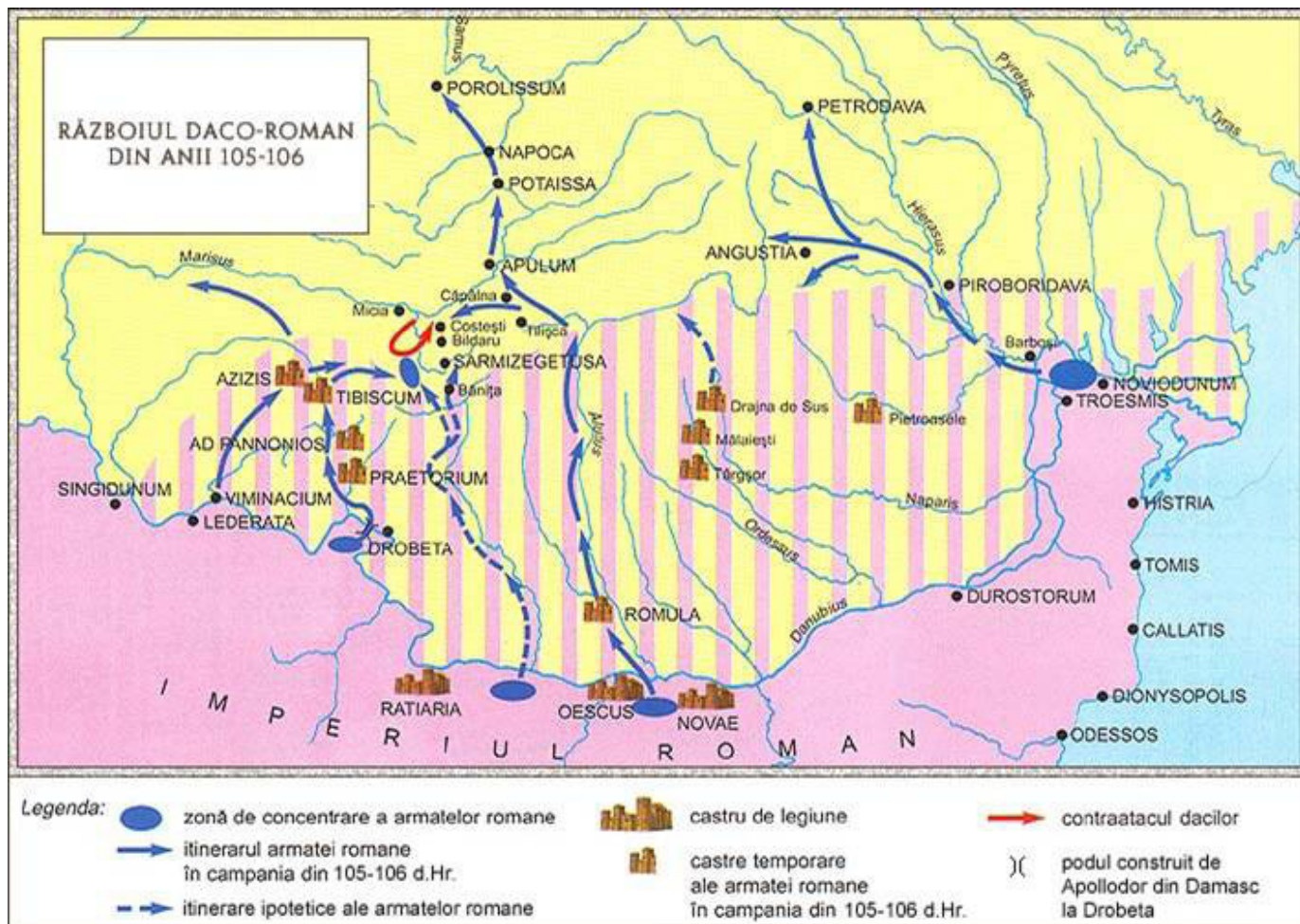
Активизирането на разбития противник не останало незабелязано от Траян. Разбирайки, че решаващия сблъсък е неизбежен, той планомерно започнал подготовка за нова война. Били прехвърлени нови легиони от Рейн – Legio XI Claudia, I Minervia и наскоро формираният II Traiana. Количеството участващи в кампанията легиони достигнало 16, а общата численост на войските – около 200 000. За по-бързо прехвърляне на войските при Дробета бил построен каменно-дървен мост, проектиран от прочутия архитект Аполодор от Дамаск. Дължината на съоръжението, поддържано на 12 каменни стълба, достигала 1, 2 км.

Използвайки за повод нападението на даките срещу язигите, Траян накарал Сената да обяви война на Децебал. Римляните преминали към активни военни действия през 105 г. Първоначално Децебал имал късмет – той си възвърнал Сармизегетуза, унищожавайки оставеният там гарнизон. Опитът му да щурмува

укрепленията пазещи моста при Дробета се провалили. Траян, имайки зад гърба си опита от първата война, решил да не открива втори фронт, а да напредне концентрирано.

ята на Траян, Децебал разработил нова тактика. Той се опитал да извърши покушение срещу императора, като за целта използвал римски дезертъори. Но атентатът не успял, дезертъорите били хванати

Огромната армия форсирала Дунав в три колони и настъпила към Сармизегетуза във формата на подкова, прдотврътявайки по този начин евентуална контраатака. Левият фланг, оглавяван от императора, се насочил по познатия път през Тапа. Централната група напреднала по долината на река Жиу. Десният фланг, командван от Лаберим Максим преминал покрай река Олт през Турну Рошу, за да затвори в клещи подстъпите към столицата на даките. Релефите на колоната на Траян свидетелстват за упорити битки и обсади. Разбирайки, че не може да спре напредването на арми-

и всичко си признали. Децебал поканил на преговори и пленил един от приближените военни съветници на Траян - Гай Касий Лонгин. След това предложил на императора замяна на пленника за териториите заети от римляните. Лонгин обаче спасил Траян от тежкото за него решение. Успявайки да намери отрова от освободенеца си, той се самоубил. От своя страна римляните пленили внуците на Децебал. Независимо от отчаяната съпротива на даките, през есента на 106 г. клещите около Сармизегетуза се затворили. Започнала обсадата. Столицата на даките била добре укрепена, а защитни-

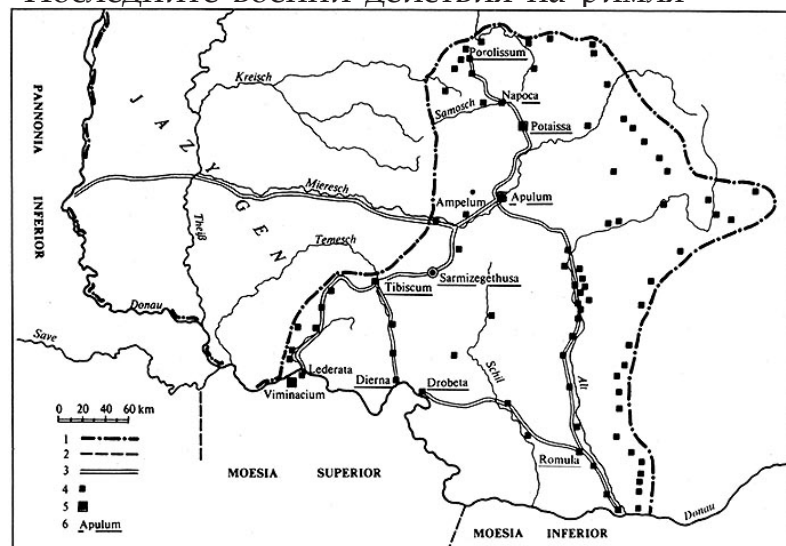
ците ѝ я отбранявали с крайно ожесточение и отчаяние. Въпреки това силите били неравни. Накрая легионерите щурмували крепостта през нощта. В мрака започнало безмилостно клане. Разбирайки, че милост няма да има, даките подпалили къщите си.

Най-заклетите римски врагове, а също и хиляди жители се събрали на акропола и предпочели да се самоубият, изпивайки отрова. На сутринта под победните звуци на римските тръби, Траян тържествено влязъл в опустошения град.

Но с падането на Сармизегетуза войната на свършила. Децебал избягал в източната част на Дакия, където се опитал да реорганизира съпротивата. Но надеждите му били напразни. Дакийската аристокрация масово му изменила. Неговият приближен Бицилис издал на римляните местоположението на царската хазна,

която била толкова богата, че римляните превозили скъпоценностите на мулета. Скоро паднала и северната столица на даките – Апулум. Децебал бил обкръжен. Не желаейки да попадне в плен, той се самоубил пробождайки се с меч.

Последните военни действия на римля-

ните протичали в Северна Дакия срещу костобоките. В началото на 107 г. последните огнища на съпротива били потушени. Завършила втората Дакийска война, но симптоматични въстания избухвали през цялото римско господство.

Причините за поражението на Децебал

Резултати от дакийските войни

се коренят в нетрайния военноплеменен съюз, който създал и измяната на родовата аристокрация, предала царя в решаващия момент. Независимо от героизма народното опълчение на могло да противостои на по-добре въоръжената и дисциплинирана професионалната римска войска. В резултат на двете ожесточени и кървари войни Траян успял да разгроми най-опасния си противник на североизток. Легионите отново доказали на варварите, че римската чест не може да се оскърбява безнаказано. Тази кампания обаче не протекла светкавично както повечето войни на Рим и за осъществяването ѝ бил необходим около половината от военния

потенциал на империята. През 107 г. Марк Улпий Траян обявил за създаването на нова провинция – Дакия. Страната обаче бил опустошена, а голяма част от мирното население загинало по време на военните действия. Хиляди даки напуснали завоюваните земи. Около половин милион варвари били поробени, градовете били разрушени, а реколтата унищожена. В Апулум били настанени части на Legio XIII Gemina, а помощните войски се разполагали в граничните територии.

Завоюването на Дакия обаче имало важно значение за Рим. За две столетия оградената от планини страна се превърнала във форпост на римската отбрана срещу отвъддунавските варвари. Територията на новата провинция изобилствала от полезни изкопаеми, предимно злато, което се използвало за стабилизиране на римската икономика и финанси. Плячката била огромна – заграбени били 1500 тона злато и два пъти повече сребро. Това позволило на Траян да започне грандиозно строителство на форума си в Рим, да изплати подаръци на войската и да формира нови части за похода срещу Партия, да раздаде дарения на

Форумът на Траян

римския народ и храмовете, да организира пищни тържества и зрелища по повод победата си. Празниците продължили 123 дни, в Колизея били убити 11 000 животни, сражавали се 4941 гладиаторски двойки.

Всички тези мероприятия били насочени за увековечаването на знаменателната победа на римското оръжие над отвъддунавските варвари.

Колоната на Траян